

Fiatal vagyok, és fáradt

Ezek a legszebb éveink?
Pályakezdő perspektívák

VASS NORBERT

MODEM, Debrecen, 2018. IX. 16. – XI. 25.

„Az a jó a pályakezdésben, hogy ezek a legszebb éveink. Az a rossz a pályakezdésben, hogy ezek a legszebb éveink.” Ezt Pólya Zsombor, az *Ezek a legszebb éveink?* – *pályakezdő perspektívák* című, a debreceni MODEM-ben látható kitűnő tárlat egyik kiállítója fogalmazza meg a Youtube-on elérhető, vagyis virtuálisan az intézmény falain túlra kiterjesztett (de a kiállításához készült) videósorozatban. Ironikus és keserű, fáradt és szellemes szavak. Sallangmentes, világos beszéd. Napjaink kényszerű-szükségyszerű, derűs-beletörődött fogalmazásmódjának megfelelő. Ez a twitternyi bon mot hangnemében és hosszúságában is passzol jelenünkhöz, és remekül reprezentálja a kiállító 33 művész javát jellemző takarékos-expresszív nyelvet. A legszebb évek felhőtlenességének és a pályakezdés felelősségének biográfiai egymásba gabalyodásával vet – bohókás bátran – számot.

A „legszebb éveket” nem életkori cenzus szerint határozták meg a tárlat kurátorai, a kiváló munkát végző Don Tamás, Margl Ferenc és Sári Vanda. Azon fiatal képzőművészek köréből válogattak ugyanis, akik az elmúlt öt évben szereztek diplomát valamely hazai felsőfokú művészeti képzés keretei között. A tárlat tehát az egyetemi fészekmeleg elhagyásának, az első önálló szárnycsapásoknak, valamint a repülési sebesség eléréséig vezető megpróbáltatásoknak a drámáját viszi színre. Az egyéni hang kialakításának, a nemzedéki különbsége megköltésének tapasztalatait rögzíti. Dilemmákat, kétségeket és motivációkat tesz transzparenszé.

Egyre gyakrabban találkozunk mostanában egy tárlat kurátori koncepcióját az online térben kiterjesztő függelékekkel. Ilyen virtuális appendixet jelentenek ez esetben a már említett, a 80-as, 90-es évek 8 bites világa, és a Commodore 64-játékok pixelesztétikumá jegyében forgatott rövidvideók. A kurátorok két kérdésre vártak választ a kiállító művészeketől. Arra, hogy miért jó, illetve, hogy miért rossz pályakezdőnek lenni? Az átlagosan fél percnél sem hosszabb felvételeken legtöbbször a

fotó: Lukács Tamás

MOLNÁR JUDIT LILLA: *Függőhelyzet*, 2018,
installáció, vegyes technika, 180×120×250 cm

határok önfeloldott próbálgatásának és a pihenés lehetlenségének a paradoxona merül fel. A szabad kísérletezés és a közös reménykedés öröme, szemben a családtagok, barátok kételkedésével. A „bármilyen megtörténhet” vágyakozása és bizonytalansága, megfejtelve azzal, hogy „minden egyszerre történik”. A pályakezdés – foglalhatjuk össze a kisfilmekben megfogalmazottakat – a lelkesedés és az észérvek közötti, megállás nélküli hullámvasút. A pályakezdés olyan, mint egy második tinédzserkor, csak hogy a naivitással aztán egy adott pillanatban szembejön a valóság. Elvégre a pályakezdés feladat is.

Bár a vizuális és hangkulissza *eleve elemelt*, és igen különböző a művészek megszólalásmódja is, ezek a miniportrék mégis kirajzolják a tárlat egészére jellemző, az intézményi struktúrával szemben kritikus-szkeptikus, saját identitásukat mégis javarészt valamely megörökölt,

hátrahagyott, elutasított vagy visszavágyott hagyományhoz viszonyítva értelmező alkotói pozíciókat. Értékes kapaszkodókul szolgálhatnak ezért a kiállítás megértéséhez.

Akárcsak azok a dokumentumok, tárgyak, filmrészletek, dalok, amelyeket a kurátorok kérésére a pályakezdés gondolatához kapcsolva adtak kölcsön az alkotók sajátos, az elindulás hívószava köré épült asszociatív Wunderkammerré alakítva át a kiállítótér első termékét. Ösztöndíjszerződés, fitneszlabda, Twin Peaks-jelenet. Ősz paróka, fázisceruza és a *Never Ending Story* refrénje végtelen hosszúságúra loopolva. Iskolapad és rágó, vagyis beleragadás és elszakadás.

Szörös fétisbilincs, mint az önként, kéjből vállalt rabság szimbóluma. Multitasking, amit a földre szórt marokkójáték szimbolizál. (Ha megmozdítunk valamit, beleremeg az egész konstrukció, és könnyen lehet, hogy a legkevésbé értékes pálcikáért kell a legtöbbet küzdenünk.) A kreatív halogatás, a fusi, a Ká-Eu. A karkai útvesztő gyomorgörccse, amit nem biztos, hogy egy máshonnan jött pontosan megért, számunkra viszont világos, ez esetben ráadásul metonimikusan előrevetíti mindazt, ami a kiállítótérben vár még ránk.

A tárlat három nagyobb szekcióra oszlik, de az *Intézménykritika*, az *Indentitás* és az *Absztrakció* passzusai nem minden esetben jelentenek elvágólagos cezúrát. Bár a terjedelem korlátai miatt, sajnálatomra, minden kiállított munka említésére ezúttal nem nyílik mód, a következő

Fotó: Lukács Tihamér

TÓTH BALÁZS MÁTÉ: *MascotLand Moments: Szoci Laci nosztalgizál*, 2018, vegyes technika, 14×19×12 cm

példák felvillantásával amellelt igyekszem érvelni, hogy a MODEM falai között összegyűlt anyag érzékeny és erős, sokszínű, mégis egységes.

A *Paramnézia* című videón folyvást változó, végtelen lépcsősort látunk. Koller Margit főhősének mintha Kafka klausztrófó kastélyában kopognának a léptei. Siet. Fókuszál. És mindvégig készen áll. De a megmásandó fokok mintha sohasem fogynának el a lába alól. Megérkezni tán sosem fog, megállni mégis képtelen.

Molnár Judit Lilla *Függőhelyzete* ellenben éppen a neki-indulás lehetetlenségéről beszél. Egy színpompás, de használhatatlan játszótéri hintát imitál ez az installáció, amelynek úgy össze vannak gubancolva a hajókötélből font láncjai, hogy lehetetlennek tűnik működésbe hozni. A játék végső soron önmagát köti gúzsba, kibogozása rengeteg türelmet és erőt igényel – a pályakezdéshez is szükséges tulajdonságokat.

Kiállítási enteriőr, előtérben **KRISTÓF GÁBOR** objektje, a háttérben **KÁRÁNDI MÓNIKA** munkája, szemben a falon **RADVÁNSZKI LEVENTE** és **KÁRÁNDI MÓNIKA** képei

Fotó: Lukács Tihamér

A játék érdeklő Hordós Boldizsárt is, és a képzelet. Monitorképet idéző lightboxa, az *Ellenzéki szorongások* (2014) egy kitalált, számítógépes játék díszletei közé csatornázza át a valóságban vele farkasszemező kulturális erőterrel kapcsolatos aggodalmait. Ebben a fantáziavilágban a fiatal és tetterős tüntetők állnak győzelemre, persze mindez eszképzizmus, vágyalom csak.

Bozzai Dániel kis híján három méter magas kenyérjegye (*Nyomtasd ki az életem*, 2018) azt a helyzetet hívja játékba, ahonnan még a képzelőerő is csak ideig-óráig kínál menekvést: az ínséget. Azzal azonban, hogy mégiscsak egy alkotás médiumán keresztül üzen, Bozzai elegánsan mutat rá a kenyérharc termékeny abszurdítására.

Pálincás Bence György két kézműves cigisdobozt állított ki. A *Kultúr munkás* (2013) és a *Kulturális közmunkás* (2014) címei között pár

fotó: Lukács Tihamér

BAJKÓ DÁNIEL: *Szerelőállás*, 2013, akril, olaj, vászon, 75×80 cm

szótagnyi csak az eltérés, a kontraszt azonban hatalmas. Az elsőt az egyetemi létet átható könnyedség tetszik még át, az egy évvel későbbiből már a közmunka világában szerzett tapasztalatok keserősége köszön vissza. A derű megfakult, és a színek is eltűntek a dobozról. Irónia és tehetetlenség. Abszurd és rögváló. Örkény és Mrožek világa esős, lassú Tarr Béla-snittekben elbeszélve: így foglalható össze az *Intézménykritika*-szekció.

Különös, hogy a valamivel szembeni kiállítás pontosabb és magabiztosabb a kiállításon az önmeghatározásnál. A tárlat *Identitás* című passzusa arról árulkodik, hogy a kiállítóknak

fotó: Lukács Tihamér

BOZZAI DÁNIEL: *Nyomtasd ki az életem*, 2018, papír, print, ceruza, 270×85 cm

– a romokként rájuk omló múlt és a rájuk váró, kiismerhetetlen közeljövő agasztó metszéspontjában – ritkán adódik idejük igazán mélyen befelé figyelni.

Bajkó Dániel *Szerelőállás* (2013) című olajképén rozsdamarta, '89 előttről itt ragadt, fakó helyszínt látunk. Azt a konkrét és metaforikus, épített és erkölcsi örökséget jeleníti meg a kép, amelyben ennek a nemzedéknek alkotni adatott. Timár Sára Erzsébet *Kultúrház*-sorozata ugyancsak a velünk maradt szellemvilággal foglalkozik. Elaggott közösségek doh- és fertőtlenítőszagú, vibráló neonnal világított, központi fűtéses, művirágos és kihalt tereit mutatja be, amelyeknek valahogy nem alkonyul be soha. Szomorú szerelmi vallomás ez a széria a végtelenül izléstelen, számunkra mégis valahogy otthonos enteriőrökhoz.

Érdekes épp mellette látni Zellei Boglárka *Furnishing the Sacred* című fotósorozatát, amely kortárs keresztény közösségek bemerítkezési szertartásainak a vizualitását vizsgálja. Ezek a vadiúj, steril, mégis vitális terek remekül ellenpontozzák a tönkrement, magukra hagyott művházakat. Útkeresőknek kínálnak utakat ezek a fotók.

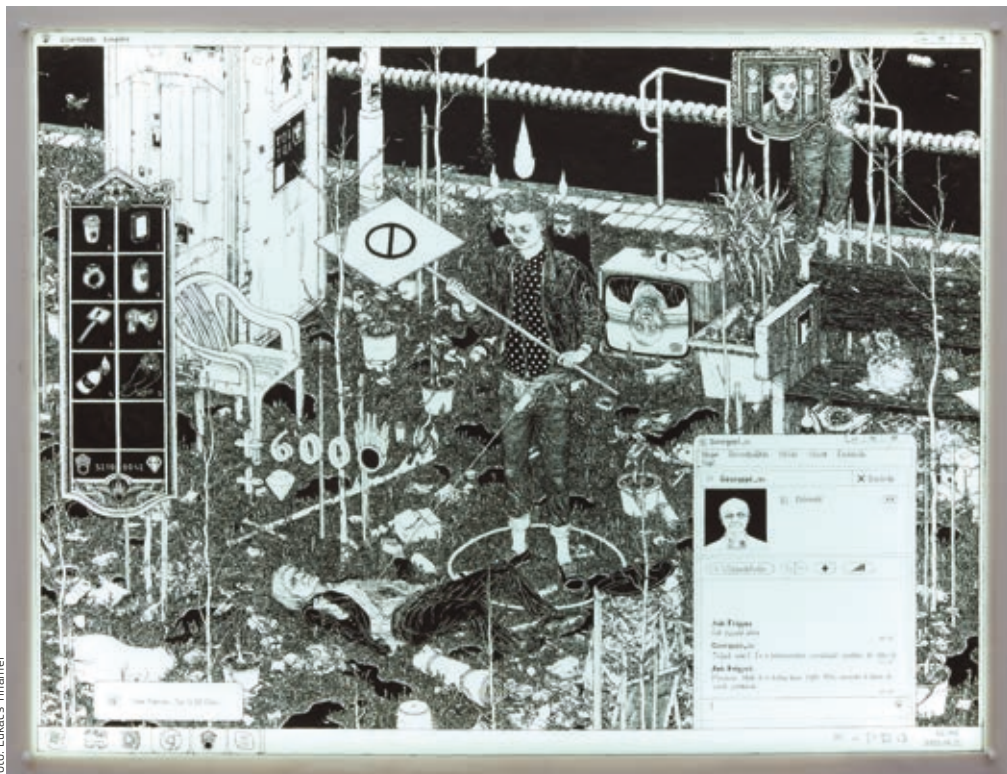
Tóth Balázs Máté *MascotLand*-projektje egészen a távol-keletig nyúl, hiszen a japánok kabalamániájából inspirálódik, hogy ezt a számunkra idegen formanyelvet kelet-európaisítsa. Cukiság és történelmi realitások, harsány színek és nem halványuló előítéletek találkoznak munkáin. Ahogy Tóth Balázs Máté szobrai, úgy Leitner Levente és Sallay Dániel *Urtár Nexus* című gigantikus purhab-installációja, illetve a Vékony Dorottya–Farkas Júlia-páros profán oltárai is zavarba ejtők. Habkönnyű mitológiai instant szentélyeit ismerjük fel bennük, amelyeket a valódi kérdések megkerülése érdekében építünk magunk köré. A tárlat identitást vizsgáló részeit bejárva az fogalmazódhat meg bennünk,

hogy valamit mégiscsak kezdenünk kell a ránk borult romokkal és a magunkra húzott álvalóságokkal.

Az absztraktok termében szinte kivétel nélkül ötletes vizuális kísérleteket találni. Kristóf Gábor líraian kontextualizálja újra az ofszet leselejtezett nyomóköpenyeit, Dobokay Máté Hantai előtt tiszteleg, Balogh Viktória *Táblája* csendes és szép. Makai Mira és Radvánszki Levente különös organizmusokat modellez.

A legszemélyesebb az a tér, ahova én utoljára léptem be. Schuller Judit családi örökségével néz itt szembe, Kocsi Olga a művészimágó kialakításának lehetőségei, Szabó Menyhért a szobrászati hagyomány megőrizve megújítása felől gondolkodik, Mihályi Barbara pedig betegségét beszéli ki a fotósorozatból és fanzine-ből álló diplomamunkája által. Ez utóbbinak a párdarabja is lehet akár Neogrády-Kiss Barnabás *Megint a fejemben nézelődnek* című fényképes naplója, illetve az ehhez fűzött, a múzeum falára írt posztszkriptum. „Nem tartom képesnek magam leélni az életet. Rengeteg dolog hiányzik belőlem, amely önálló emberszerűvé tenne.” E megrendítő vallomás szerepeltetésével a tárlat a legelemibb egzisztenciális kérdés irányába fordul. A (pálya-) kezdéstől a vég felé.

Az említett videósorozat, valamint a felnagyított „Wunderkammer-előtér” egyaránt a kiállított műtárgyegyüttes összehatását erősíti nyelvi-vizuális, illetve tárgyi-metaforikus szinten. Sommásnak tűnhet bár, de megkockáztatom, hogy ami filmen a *VAN valami furcsa és megmagyarázhatatlan*, zenében a Szabó Benedek és a Galaxisok (volt) – a címét is tőlük kölcsönözte amúgy a tárlat –, az kiállításban az *Ezek a legszebb éveink?* Én is az említett zenekartól vettem kölcsön ennek az írásnak a címét. *A teljesség felé* című daluk kiragadott része – „Fiatal vagyok és fáradt, de legalább értem, hogy miért vagyok még itt” – ugyanis érzékletesen írja le a MODEM-terek hangulatát.

fotó: Lukács Tihamér

HORDÓS BOLDIZSÁR: *Ellenzéki szorongások*, 2014, lightbox, 100×70 cm

fotó: Lukács Tihamér

TIMÁR SÁRA ERZSÉBET: *Kultúrház 1-6*, 2015–2017, fotó, 40×50 cm

A tárlat éppen esetlegessége okán a legkörültekintőbb, épp töredékességében a legpontosabb, hiszen így tudja a legtökéletesebben közvetíteni annak a félmúltba bukó jelenidőnek a hangulatát, amelyet vizsgálata tárgyául választott. Az *Ezek a legszebb éveink?* arról a szemünk előtt zajló, mégis szinte észrevehetetlen folyamatról készít lenyomatot, amely során az együttreménykedés egyszeriben atomi és derűs kilátástalansággá foszlik. Ezért nyújt megítélésem szerint többet a jobbára egyazon időben készült (és jellemzően önmagukban is izgalmas) tárgyak lajstromnál. Ezért okoz aha-élményt a fiatal és fáradt nemzedék tagjának, vagyis például nekem, és ezért nagyon fontos szerintem, hogy ez az anyag – még ha nem is egyenletesen kimagasló színvonalú – összeállt és bemutatkozhatott.